

HORVÁTH GÁBOR ISTVÁN: TISZTASÁGI ELLENŐRZÉS

Ott kezdődött az egész történet, amikor befordult a sarkon az orosz tank. Addig minden olyan volt, mint egy izgalmas játék. Az iskolát gondosan lezárták, azt mondták, hogy akik megpróbálták bemenni, a gondnok, Karcsi bácsi a vasrácsok mögül egy karjelzéssel mindenkit elküldött. Otthon sem hitték el, hogy az iskolában vagyunk, mert valahogy azokban a történelmi időkben nem értek rá velünk törödni.

Miénk volt az egész város, az emberektől nyüzsgő pályaudvaroktól át a Duna túlsó oldalán ásítóan hívogató hegyekig. Ha valahol fegyverropogást hallottunk, nekivágtunk szaladni toronyiránt. Még fogadtunk is egymással egy kockacukorban, hogy ki találja el legpontosabban a helyszínt, ahol a harcok folyhattak.

Persze az sem változtatott semmin, hogy egy szép őszi napon bejöttek az oroszok.

Azért vigyáztunk arra, ha valahol erős tűzharc volt, onnan ajánlatos volt vilámgyorsan eltűnni. Pontosan tisztában voltunk azzal a ténnyel, hogy bennünket igazából senki sem akar bántani. Tejfölös szájú kölykök voltunk, tele életerővel és vággyal. Eléggé vegyes társaság volt a miénk: a mindig elegáns, kicsit úriás Félixől a sportos, csibészes Kareszig bezárólag.

A sűrű lövöldözés zaja csalt oda bennünket abba a szűk józsefvárosi mellékutcába. Meg lehetett állapítani, hogy a jobbról látható nagy, szürke színű háztömb túloldalán lehet a nekünk való csetepaté. Lassítottunk, mert ilyenkor könnyen kaphat egy eltévedt golyót az ember fia.

Akkor tűnt fel az orosz tank. Azon vigyorogtunk, milyen ügyetlenül próbált meg bejönni a szűk utcába. Kidöntött pár lámpaoszlopot, kitört egy lombos fát lassú manőverezése közben. Nevetségesnek tűnt, ahogyan a lövegtorony csövével himbálózva próbált beállni menetirányba.

Majdnem megtapsoltuk a mutatványát, amikor elkezdett löni a fedélzeti géppuskájával. Már elég régen játszottunk a halál angyala közelében, így egyből kitisztult tompa agyunk: ennek a fele sem tréfa. Szinte vezényszóra, egyszerre vágódtunk le az utca macskakövére, és elkezdtünk indián módon kúszni a legközelebbi kapubejáró felé.

Csak egy pillanatot szusszantunk, máris rohantunk be a lépcsőházba. Előbb a pince felé akartunk eltűnni, aztán mégis a padlás tűnt a legjobb megoldásnak. Még az első lépcsőfordulóhoz sem jutottunk, amikor szembe futottak velünk általunk ismeretlen fiatal fiúk.

Első ránézésre csak pár évvel idősebbek voltak minálunk. Felhevültek, koszosak voltak, de vidámnak tűntek mind.

– Tiszta a levegő erre felétek, srácok? – vetette oda futtában nekünk az egyik fiú, akinek bal válláról egy géppisztoly lógott le.

Ekkor vettük csak észre, hogy mindegyiküknél van fegyver bőven. Több tucat katonai gépparabély és pisztoly volt a birtokukban. Döbrent zavarunkat észrevéve egyikük ránk vigyorgott:

– Adtunk egy kicsit a ruszkek pofájára!

A géppisztolyos fiú már a kapuból szólta vissza nekünk:

– Mit álltok ott, mint a Bálám számará? Tűnjetek el innét, mint a kámfor!

Ebben a pillanatban rontott be egy orosz rohamcsapat üvöltve a lépcsőházba. Leadtak néhány rövid sorozatot a mennyezetre, de csak a hatás kedvéért. Amelyik srác nem dobta el egyből a fegyverét, annak vércse módra kitépték a kezéből. A géppisztolyos fiú a pincelejáró felé rohant, de egy pontos lövés megállította őt, eltalálták a jobb lábát. Aztán felrángatták a földről, és a többiekkel együtt kituszkoltak mindenkit az udvarra.

Feltartott kézzel álltunk a szomszéd ház tűzfala előtt. Csak a vérző lábú fiú kuporgott a fal tövében halálsápadtan. Aztán előkerült egy magas rangú, ősz hajú, aransujtásos tiszt. Végighallgatta figyelmesen az osztagparancsnok jelentését, aztán ránk mutatva mondott neki valamit határozott hangon. Partizán filmekben és történeteken nőttünk fel, így semmi kétségünk nem volt, hogy mi fog következni ezután.

Azt hiszem, én mindig gyáva kis nyuszi voltam, így belenyugodva a dolgokba, vártam az elkerülhetlent. De valami mégis történt. Ránéztem a többiek rémült, dermedt arcára, és egy örült, kósza ötlettől vezérelve kiléptem a sorból, egyenesen a parancsnok elé. Még mielőtt valamelyik katona visszalökött volna a helyemre, elkezdtem oroszul kiabálni:

– Mit akarnak tőlünk, mi még gyerekek vagyunk, nem csináltunk semmit! Ez nem a mi háborúnk!

Szerencsére elég jól beszéltem oroszul, mert nyelvi tagozatos osztályba jártam. Erős hangomra felfigyelt a tiszt is, és rendre utasította katonáit. Aztán ő is kiabálni kezdett: szerinte mi dobtunk Molotov-koktélt a rohamkocsijukra. Ez a nyitott tetejű, nem harctérre készült jármű felülről védtelen volt. Most az előbb kapott találatot, ketten bent égtek, a többiek égő fáklyaként ugráltak ki belőle, miközben lötték őket a tetőről. De most megvagyunk, elkaptak bennünket. Végre megkapjuk azt, amit megérdemlünk.

Én közben végig kétségbeesetten hajtogattam a magam igazát. De a lelkem legmélyén tudtam, hogy itt már nem segít semmi és senki ebben az igazán történelmi helyzetben, ahová az élet, a sors szeszélye és forgandósága sodort minket.

A tiszt beszédem közben végig a hadonászó kezemet nézte. Hosszú, idegtépő csend után rám szólt, hogy menjek vissza azonnal a falhoz, a társaim közé.

Ez után végigment előttünk, és egymás után kezdte kiemelni a sorból a mi gyerekebandánk tagjait, majd mutatta, hogy mindenki mutassa meg a tenyerét.

Gyorsan rájöttem hirtelen döntésének mozgatórugójára, úgymond trükkjére. Mindenkinél azt nézte meg, hogy kinek milyen tiszta a keze. Mert aki ellenük harcolt, az romos tetőkön, poros, piszkos padlásokon közlekedett, a fegyver fogása és a puskapor nyomot hagy, és ez meg is látszott a kezükön. Egyértelmű volt minden.

Bennünket a válogatás után néhány atyai pofon kíséretében kilöktek az utcára Isten hírével és nevében. Úgy volt, hogy a többieket ott helyben azonnal kivégzik, de valamilyen furcsa döntés folytán Ungvárra vitték őket a fiatalokúak büntetőtáborába, ahonnan egy év múlva élve, egészségesen kerültek haza mind.

Mindezeket Karesztől tudtam meg, akivel húsz év múlva, Bécsben, a híres sétálóutcán hozott össze újra a közös sors és a múlt. Ő is a mi bandánkhoz tartozott, de azóta a bizonyos szép őszi nap óta egyszerűen eltűnt, felszívódott.

Ismerősei, rokonai, barátai hiába szidták meg ezért, ő ezután már nagyon ritkán mosott kezet, legalábbis így mondta a családi fáma és tartotta meg az emlékezetet.

(A mű a *Mai szívekben 1956 forradalma* című pályázatra érkezett.)

